

Крижна Л. В. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСІБ, ЯКІ ВЧИНИЛИ НАСИЛЬНИЦЬКІ ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ СІМЕЙНО-ПОБУТОВИХ ВІДНОСИН

У кримінологічних дослідженнях приділяють увагу тісному зв'язку між характером злочину та особливостями особистості злочинця. Типовою рисою досліджуваних нами злочинів є те, що їх вчиняє одна особа. За даними кримінологічних досліджень лише 6 % злочинів у сфері сімейно-побутових відносин вчинюють групи. Це пов'язано з близькими стосунками злочинця і потерпілого. Вивчення особистості таких правопорушників постає важливим для пізнання причиново-наслідкових зв'язків, що є основою зазначених злочинів, а також забезпечує застосування відповідних профілактичних засобів впливу.

Так, О. М. Джужа пропонує «насильницькі злочини в сім'ї» визначити як комплекс суспільно небезпечних і протиправних умисних діянь, які посягають на життя, здоров'я чи тілесну недоторканність особи, поєднаних із впливом на організм людини шляхом використання матеріальних предметів зовнішнього середовища або погрозою такого впливу чи психічним впливом, учиненим одним членом сім'ї стосовно іншого проти або поза волею останнього [1, с. 11].

Вивчення категорії осіб, які вчинили злочини проти особи у сфері сімейно-побутових відносин, доводить, що більшість таких злочинів вчинили чоловіки (85 %). За п'ять років кількість жінок, які винні в учиненні зазначеного типу злочинів, не перевищує 15 %. Жінки вчиняють злочини у сфері сімейно-побутових відносин зазвичай за наявності віктимологічної «вини» потерпілого (найчастіше чоловіка чи співмешканця), особливо за систематичного вживання алкоголю, постійних погроз, знущань, побиттів, розтрат сімейного майна чи інших фактів антисуспільної поведінки. Побутовим конфліктам, коли злочин вчиняє жінка, притаманні такі властивості, як

неврівноваженість поведінки, емоційна нестриманість, схильність до афектів.

Попри те, що між рівнем освіти людини і вчиненням злочинів у сфері сімейно-побутових відносин безпосередньої кореляційної залежності немає, однак зазначені злочини найчастіше вчиняють особи з невисоким освітнім рівнем. Для них властиві такі негативні риси, як: нестриманість емоцій, брутальність, егоїзм, безтактність, уїдливість, черствість тощо. Через це вони не можуть у конфліктних ситуаціях оволодіти собою і часто задовольняють свої бажання, застосовуючи грубу фізичну силу.

Особи з високим рівнем освіти і культури переважно вирішують сімейні конфлікти не злочинним шляхом (примирення, розірвання шлюбу тощо).

Дві третини осіб, які вчинили злочини в сім'ї, за соціальним становищем належать до робітників; кількість службовців серед осіб, які вчинили зазначені злочини, не перевищує 9 %. Такі розбіжності можна пояснити не підвищеним рівнем криміногенності серед робітників, а їх переважною чисельністю серед інших соціальних груп працездатного населення в Україні.

Результати дослідження засвідчують, що серед осіб, які вчиняють злочини у сфері сімейно-побутових відносин, переважають мешканці міста. Це можна пояснити тим, що в містах особисте життя і характер сімейних стосунків є більш закритим. Урбанізація та підвищена концентрація населення в містах, більш часте спілкування з незнайомими людьми, широке використання техніки та її обслуговування сприяє внутрішній напруженості особистості, що впливає на її відносини в сім'ї та побуті [2].

Серед осіб, які вчиняють злочини у сфері сімейно-побутових відносин майже немає тих, хто бродяжить і жебракує. Такі злочини рідко (11 %) вчиняють особи, які не мають постійного місця проживання або проживають без прописки. Вони можуть вчиняти злочини проти тимчасових співмешканців.

З урахуванням результатів проведених соціологічних досліджень щодо насильства в українських сім'ях за період останніх 10 років, можна зауважити, що респонденти потерпали від насильства найчастіше з боку батька або чоловіка, рідше з

боку матері та ще рідше з боку дружини [3]. Так, жінки частіше стикалися з насильством в сім'ї (33 % жінок; 23 % чоловіків) [4]. Кількість випадків насильства в сім'ї щодо неповнолітніх збільшується з кожним роком, причому, віком до 15 років потерпають всі 100 %, віком від 15 до 20 років – 62,2 % тощо [5].

Аналізуючи психофізіологічну і морально-психологічну характеристику осіб, які вчинили злочини у сфері сімейно-побутових відносин, зазначимо, що більшість з них практично здорові (75 %), майже 23 % – хворіють на серйозні захворювання і лише 2 % – інваліди I та II груп. Доцільно звернути увагу на осіб з хронічними захворюваннями та інвалідів, які виявляють підвищену нервову збудженість і неврівноваженість, що спричинює виникнення та загострення конфліктів у сім'ї та побуті, а згодом може перерости у злочини. Цікавими є психологічні властивості особистості злочинця, які дають найбільш повне уявлення про глибинні психологічні процеси, що детермінують її поведінку [6, с. 81]. Суспільна небезпечність особистості виявляється в характері та ступені небезпечності вчиненого діяння. Найповнішу інформацію про психологію злочинця надає суб'єктивна сторона складу злочину. Саме характеристика мотивів вчинення злочинів у сфері сімейно-побутових відносин свідчить про те, що більшість випадків засновані на егоїстичних потребах особистості, які пов'язані з вседозволеністю в побуті та знаходять своє конкретне вираження у вживанні алкоголю або наркотиків, в утвердженні свого лідерства в сім'ї будь-яким шляхом, в бажанні позбутися психологічної напруженості забороненими способами тощо. Саме сім'ям осіб, які вчинили насильницькі злочини у сфері сімейно-побутових відносин властиві систематичне пияцтво, бійки, скандали тощо.

Основою мотивації насильницьких злочинів у сфері сімейно-побутових відносин є деформовані і викривлені потреби винного в затвердженні власного лідерства в сім'ї будь-яким засобом (егоїзм, насильство як засіб вирішення конфліктів тощо). Зазначені потреби визначають формування таких мотивів, як помста, особиста ворожість, ревності, хуліганські спонування.

Отже, було викладено лише основні особливості характеристики особи сімейно-побутового злочинця, знання яких сприятиме ефективнішій ранній профілактичній роботі, послабленню конфліктних ситуацій та правопорушень у сім'ї.

Список використаних джерел

1. Правові та кримінологічні засади запобігання насильству в сім'ї : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Джужі, І. В. Опришка, О. Г. Кулика. – Київ, 2005. – 123 с.
2. Шакур В. І. Урбанізація і злочинність / В. І. Шакур. – Київ, 1996.
3. Результати соціологічного опитування щодо насильства в українських сім'ях, проведеного компанією GfK Ukraine за період останніх 10 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.dcssm.gov.ua/39.10066.0.0.1.0.phtml](http://www.dcssm.gov.ua/39.10066.0.0.1.0.phtml). – Назва з екрана.
4. Дані Інституту соціологічних досліджень НАН України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fam-centr.at.ua/load/14-1-0-37>. Назва з екрана.
5. Щербина-Прилука В. М. Насильство над дитиною як соціально-психологічна проблема: Проблеми загальної та педагогічної психології [Електронний ресурс] / В. М. Щербина-Прилука. – Режим доступу: [http:// www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Pzpp/209_117/550-556.pdf](http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Pzpp/209_117/550-556.pdf). Назва з екрана.
6. Игошев К. Е. Типология личности преступника и мотивация преступного поведения / К. Е. Игошев. – Горький, 1974. С. 81.

Кулакова Н. В. – кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ

Охорона культурної спадщини під час військового конфлікту є глобальною проблемою, вирішення якої здійснюють за допомогою правових, організаційно-управлінських заходів, що передбачені міжнародними конвенціями та іншими нормативними актами.

Комплексне розв'язання проблеми охорони об'єктів охорони культурної спадщини можливе за спільної діяльності світової спільноти на основі застосування запобіжних заходів,